

«فرهیختگان» بررسی می کند

اصلاحات سوال برانگیز مجلس به قانون انتخابات

چندوقتی است کمیسیون امور داخلی کشور و شوراهای مجلس شورای اسلامی درگیر بررسی طرح اصلاح انتخابات ریاست جمهوری است تا بتواند آن را به تقویم برگزاری انتخابات خرداد ۱۴۰۰ برساند. این طرح حدوداً ۲۰ آذرماه در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار گرفته و در جلسات مختلف بندهای آن یکی یکی به رای نمایندگان گذاشته شده است. حالا حدود یک سوم از ۱۲ ماده آن به تصویب رسیده و نیمی دیگر باقی مانده است.

باوجود اینکه انتقاد به نحوه برگزاری و ضوابط انتخابات ریاست جمهوری در سال های گذشته مکرر وجود داشته و مجالس مختلف در برهه های گوناگون برای اصلاح این فرآیند ناقص و پرابرد دست به کار شده اند، اما کاری که این روزها در دستور کار مجلس یازدهم قرار دارد، به دلایل مختلف با انتقادات بسیار زیادی از جانب اصلاح طلبان و اصولگرایان مواجه شده و اعتراضات زیادی را در پی داشته است.

بررسی اینکه چرا باوجود آن نیازهای غیرقابل انکار اقدام امروز مجلس با انتقاد مواجه شده کار پیچیده ای نیست، ولی لازم است از چند وجه مورد بررسی قرار گیرد. برای این بررسی البته بد نیست که نقطه مبدایی درنظر بگیریم و از آن نقطه وارد بحث شویم. به نظر می رسد اظهارنظر ابتدای هفته محمدباقر قالیباف برای این مقصد مناسب باشد، چرا که او در جریان بررسی طرح یادشده در صحن علنی هدف مجلس از این اقدام را توضیح داد و یکی دو توصیه هم به همکارانش داشت. رئیس مجلس در این سخنان گفت: «آنچه مجلس انجام می دهد، مربوط به مرحله ثبت نام است نه تأیید صلاحیت و نباید در این مرحله فضا را محدود کرد؛ هیچ ضرورتی ندارد که محدودیت ایجاد شود. آنچه مجلس باید انجام دهد این است که شرایط ناسامان ثبت نام که هرکس صرفاً سواد دارد می توانست ثبت نام کند را اصلاح کند.» با این توضیح راحت تر می توان وارد بحث شد و موضوع را بررسی کرد.

فرامتن طرح اصلاح قانون انتخابات، مساله مشارکت چه می شود؟

اول: پیش از ورود به متن طرح و بررسی بندهای آن و احیاناً صحت سنجی توضیحات محمدباقر قالیباف و تعلق آن با متن طرح، باید به موضوعی فراتر از متن طرح بپردازیم و آن چیزی نیست جز اینکه ببینیم مجلس در چه برهه و چه مقطعی طرح یادشده را در دستور کار خود قرار داده و انرژی بسیار زیادی برای آن صرف کرده است. اولین انتقادی که به مجلس می شود از این منظر است که نمایندگان در شرایطی درگیر اصلاح قانون انتخابات شده اند که بخش قابل توجهی از مردم اساساً از انتخابات خالی بریده اند و به دلایلی چون فشارهای بسیار زیادی

که روی زندگی و معیشت خود احساس می کنند بعید نیست با درصد قابل توجهی قید حضور در انتخابات را بزنند، لذا در چنین شرایطی اساساً اصلاح انتخابات و فرآیند اجرای آن بلا موضوع می شود و باید تدبیر دیگری کرد. با توجه به همین مساله خیلی ها معتقدند اینچنین وقت صرف کردن برای اصلاح قانون انتخابات در شرایطی که اولاً مردم نیازمند اقدامات عاجلی برای گذران زندگی روزمره خود هستند و ثانیاً انگیزه هایی برای مشارکت نیاز دارند صحیح نیست و بهتر است به جای این کار به اولویت های ضروری تر پرداخته شود.

جای خالی قانونگذاری برای برگزاری انتخابات در ایام کرونا

دومین مساله این است که ورود مجلس به مساله انتخابات الزاماً در چنین شرایطی باید تحت شرایط و ضوابطی صرفاً برای افزایش مشارکت و با هدف ایجاد انگیزه میان مردم صورت بگیرد. در روزهایی که نارضایتی عمومی از قوای سه گانه به ویژه دستگاه اجرایی و همچنین اپیدمی ویروس کرونا برگزاری هرگونه مجمع و مراسمی از جمله انتخابات را تحت تاثیر قرار داده، لازم است تلاش ویژه و هدفمند نمایندگان به جای رسیدگی به ضوابط قانونی برای ثبت نام و بررسی صلاحیت داوطلبی تدبیر راهی برای برگزاری انتخابات پرشور و سالم به ویژه از منظر توصیه های بهداشتی باشد؛ مساله ای که خلا آن به صورت جدی این روزها در کشور و البته در مجلس شورای اسلامی دیده می شود و بسیاری از نمایندگان هم در روزهای اخیر در گفت و گو با «فرهیختگان»

انجام است، فاصله زیادی دارد و نمایندگان درگیر چیزی فراتر از ساماندهی ثبت نام هستند. حتی هدفی متفاوت هم به نظر می رسد در پس این اقدامات وجود دارد.

اصلا این طرح به انتخابات می رسد؟

چهارمین نکته مربوط به محتوای طرح و موادی است که نمایندگان در این یکی دو هفته به تصویب رساندند. پیش از ورود به جزئیات تکرار یک نکته حائز اهمیت است؛ از یک سو اینکه از اسفندماه فرآیند انتخابات آغاز می شود و داوطلبی نیز باید سه ماه پیش از ثبت نام از سمت خود استعفا داده باشد و از سوی دیگر اینکه اکنون دی ماه آغاز شده، بعد از گذشت دو هفته یک سوم مواد طرح اصلاح قانون انتخابات بررسی شده و علاوه بر اینها شورای نگهبان هم از همین الان اعلام کرده که نسبت به برخی بندهای تصویب شده در مجلس اعتراض دارد. این سه مساله گویای آن است که فرصت بسیار محدود بوده و بعید نیست با توجه به نظر منفی شورای نگهبان نسبت به برخی مواد مصوب در طرح مجلس برای تبدیل شدن به قانون نیاز باشد چندین و چند بار این طرح بین مجلس و شورای نگهبان تبادل شود. چنین مساله ای نیازمند چندین ماه زمان است و چون این طرح دارای فوریت هم نیست، شاید اصلاح آن از حد معمول زمان بیشتری را نیاز داشته باشد. همین مساله به خوبی گویای این است که ابتر ماندن این همه هزینه مادی و معنوی برای تصویب این طرح در کمین نمایندگان است.

ابهام، نقصان و افزایش محدودیت ها

اما رجوع به بندهای مصوبه نشان می دهد آنچه مجلس اکنون در دست بررسی دارد نه تنها صرفاً به ساماندهی ثبت نام داوطلبان انتخابات نمی پردازد، بلکه به صورتی کاملاً ناقص و پراپهام در کار شورای نگهبان نیز ورود کرده و تلاش می کند آنچه را مربوط به بررسی و تأیید صلاحیت است، تغییر دهد. بد نیست چند نمونه را در این فرصت مورد بررسی قرار دهیم. اولین نکته ای که می توان به آن اشاره کرد، مصوبه مجلس در مورد ضوابط ثبت نام داوطلبان است؛ جایی که نمایندگان به جای تأکید بر حضور نخبگان در فرآیند ثبت نام، با یک مواجهه غیرکارشناسانه و تصویب یک بند سطحی و کم عمق علاوه بر افراد مشکوک و غیرقابل اعتماد، طیف گسترده ای از نخبگان را نیز از حضور در انتخابات محروم ساختند. این اقدام بیشتر در مسیر کاهش مشارکت ارزیابی می شود. نمایندگان مجلس در بند دوم شرایط اختصاصی داوطلبان یک شرط دیگر به ایرانی الاصل بودن اضافه کرده و نوشته اند: «نداشتن تابعیت و اقامت یا مجوز کارت سبز (گرین کارت) کشورهای دیگر در گذشته و حال.» خوب،

ابزار کردند که تا کنون مجلس ورودی به این موضوعات نداشته است. این وضعیت در حالی است که هرگونه تغییر برای برگزاری انتخابات ریاست جمهوری اعم از برگزاری طی چندروز یا تغییر در روش ها نیازمند تغییر قانون است و این تغییر قانون الا و لابد از مسیر مجلس شورای اسلامی و قانونگذاری نمایندگان می گذرد؛ چالشی که بسیار زمان بر و تحقق آن در این فاصله کوتاه تا آغاز فرآیند و تقویم انتخابات نیازمند یک برنامه منسجم و ویژه است.

ساماندهی نام نویسی

یا ورود به فرآیند احراز صلاحیت ها؟

سوم، آنچه که محمدباقر قالیباف در صحن مجلس گفت، یعنی لزوم ورود به ساماندهی ثبت نام انتخابات ریاست جمهوری که یک دغدغه بسیار مهم و ارزشمند است، آنچنان مساله پیچیده و دشواری نیست، چنانکه الگوهای متفاوتی در کشورهای جهان وجود دارد که عملی بودن این نیازمندی را تسهیل می کند. هم اکنون در ایران چه با استفاده از الگوها مانند جمع آوری چند ۱۰ یا چند ۱۰۰ امضا از اساتید دانشگاه یا صاحب منصبان گذشته چه استفاده از ضوابطی چون مدارک تحصیلی و درنظر گرفتن سوابق کاری می توان به چنین خواسته ای دست یافت و فضای ثبت نام انتخابات ریاست جمهوری را نخبگانی کرد. برای رسیدن به چنین هدفی اساساً نیازی به برنامه های گسترده و تغییرات قانونی ویژه مانند آنچه اکنون در صحن علنی بررسی می شود، نیست. همین مساله هم به خوبی می گوید که اظهارات محمدباقر قالیباف با واقعیتی که در صحن مجلس درحال

سنگنوی کمیسیون شوراهای مجلس در گفت و گو با «فرهیختگان»:

مجلس در طرح ریاست جمهوری به دنبال مهندسی مردم سالاری نیست

امیدواریم این طرح به انتخابات ۱۴۰۰ برسد

نگهبان نیز در جلسات ما حضور داشتند. بخش مهم موضوع این است که قانونگذار وظیفه خود را انجام دهد و از این رو مادر امور داخلی شورای نگهبان دخالت نمی کند و شورای نگهبان جایگاهی دارد که در قانون اساسی مشخص شده است.

در هر یک از بررسی ها چه در رجال سیاسی یا مذهبی و چه در مدیر و مدبر بودن، تشخیص اصلی و اساسی بر عهده شورای نگهبان است اما تبیین معیارهای مختلف در این موضوع بر عهده مجلس است که وظیفه خود را انجام می دهد.

امیدواریم طرح ریاست جمهوری به انتخابات ۱۴۰۰ برسد این قانون به انتخابات ۱۴۰۰ می رسد؟

تمام تلاش خود را می کنیم و انتظار ما هم این است با توجه به روندی که پیش می رود امیدواریم به انتخابات ۱۴۰۰ برسد.

یک مرحله تصویب در مجلس و مرحله بعدی بررسی اصلاح قانون در شورای نگهبان است، شورای نگهبان هم مراحل بررسی خود را انجام دهد و ابلاغ شود، این طرح برای انتخابات ۱۴۰۰ آماده بوده و ابلاغ می شود.

البته نقد دیگری که به رویه مجلس وارد است این که در شرایطی که مردم در فشار اقتصادی هستند، بهتر بود موضوعات معیشتی اقتصادی به جای موضوع انتخاباتی مدنظر قرار می گرفت.

امروز مشکلات اقتصادی ماهه ریاست جمهوری بازمی گردد، ضمن اینکه هر یک از کمیسیون ها اولویت های لازم را دنبال می کنند. بنابراین اگر ریاست جمهوری و قوه مجریه اقدام به موقع و حضور فعالی داشته باشند و مشکلات مردم مخصوصاً معیشت و بخش اقتصاد را پیگیری کنند، مشکلات حل می شود لذا حلقه مفقوده مادر اقتصاد نادیده گرفتن ظرفیت هایی است که در کشور وجود دارد و یک مصداق بارز آن اقتصاد مقاومتی است.

اینکه می گوید مشکلات اقتصادی ناشی از ریاست جمهوری است، مهندسی مردم سالاری به ذهن متبادر می شود و به نظر می رسد مجلس می خواهد انتخاب مردم را محدود کند.

خیر، وظیفه ما قانونگذاری است و از سوی دیگر به هیچ وجه این قانون برای یک دوره نیست و در واقع این قانون برای دوره های مختلف در آینده است از این رو هیچ شائبه ای در این زمینه نیست چرا که نگاه ما در بررسی جناحی و سیاسی نبوده است. تلاش ما بر این است که آن شاه راه ریل گذاری درستی انجام شود، ضمن اینکه برخی از پیشنهادها در صحن پذیرفته شده و مباحث مختلفی در دستور کار وجود دارد.

ایمانی در گفت و گو با «فرهیختگان»:

طرح مجلس برای شرایط ریاست جمهوری مر دم سالاری را دچار محدودیت می کند

مجلس می خواهد شورای نگهبان کار احزاب را انجام دهد

کاهش مشارکت از مولفه های دیگری پیروی می کند که شاید اساساً مشارکت پایین نباشد، از این رو این مساله را قطعی درنظر نگیرید و این بحث دیگری است. اما با فرض اینکه مشارکت هم بالا باشد، آیا این نوع تعیین شرایط برای کاندیداها حیطة انتخاب مردم را محدود نمی کند؟ به نظر من محدود می کند؛ یعنی قدری این شرایط کار را سخت می کند، البته مشکل اصلی ریشه این موضوع عدم وجود احزاب در کشور است.

انتخاب هیجانی سبب بروز مشکلاتی می شود که اکنون شاهد هستیم

وقتی حزب نداریم و کاندیداها خود را در معرض انتخاب مردم قرار می دهند، مردم هم یکی از آنها را بر اساس شرایط خاص آن هم یک هفته مانده به انتخابات بر اساس اخبار هیجانی و شایعات ممکن است دست به انتخاب بزنند که آن فرد صلاحیت اقتصادی، فرهنگی و تسلط بر مسائل سیاست خارجی و امنیت داخلی نداشته باشد و از این رویک باره مشکلاتی برای کشور ایجاد می کند، همچنان که الان شاهد آن هستیم.

طرح مجلس برای شرایط ریاست جمهوری مردم سالاری را دچار محدودیت می کند

ریشه این امر این است که در کشور حزب نداریم تا احزاب این وظایف را بر عهده بگیرند و ما می خواهیم شورای نگهبان کار حزب را انجام دهد؛ یعنی همه اینها را تک تک رسیدگی کند و مجلس هم قانون را چنان سخت قرار دهد که شامل دوسه نفر بیشتر نشود، لذا این امر مردم سالاری را دچار محدودیت می کند.

مولفه هایی که مدنظر شماست مبنی بر اینکه مشارکت پایین نخواهد بود چه موضوعاتی است؟

ممکن است تا خرداد ۱۴۰۰ روحیه مردم تغییر کند، در حالی که اکنون ۶ ماه به انتخابات مانده است و خیلی نمی توان ۶ ماه قبل یا انتخابات قبل را معیار قرار داد و مقایسه کرد.

درصد مشارکت مردم در انتخابات ریاست جمهوری معمولاً بالاتر است، چرا که مردم می خواهند به یک نفر رای بدهند و رای دادن به یک نفر ساده تر از رای دادن به تعداد زیادی است که در هر حوزه انتخابیه کاندیدا هستند و این تعداد مردم را دچار سردرگمی می کند. ضمن اینکه مردم تاثیر رئیس جمهور را در وضعیت زندگی خود ملموس تر احساس می کنند تا نماینده مجلس، بنابراین معمولاً در انتخابات ریاست جمهوری ما مشارکت بالاتری داریم. از این رو نباید مقایسه کرد که چون انتخابات اسفند ۹۸ میزان مشارکت پایین بود، الزاماً در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ هم همین طور می شود.

ناصر ایمانی، کارشناس مسائل سیاسی در گفت و گو با «فرهیختگان» به بررسی انتقادات پیرامون طرح مجلس برای انتخابات ریاست جمهوری پرداخت و نکاتی را در این زمینه مطرح کرد که در ادامه از نگاه تان می گذرد.

ارزیابی شما از اصلاح قانون انتخابات ریاست جمهوری توسط مجلس چیست؟ با توجه به اینکه نقد های زیادی وارد شده و برخی معتقدند این طرح به نوعی مشارکت و مردم سالاری را محدود می کند و دخالت در کار شورای نگهبان محسوب می شود.

این مصوبه هنوز در مجلس تمام نشده است و نمی توان با این مواردی که تا کنون تصویب شده، اظهار نظر قطعی کرد، لذا باید ببینیم در انتها چطور خواهد شد. مطلب دیگر این است که به نظر می رسد مجلس مواردی را تصویب می کند که با تکلیف مالا یطاق برای شورای نگهبان است یا اساساً مواردی را مطرح می کند که در حیطة صلاحیت تعیین شده برای شورای نگهبان نباشد. البته بر اساس طرحی که در کمیسیون تصویب و به صحن علنی ارائه شده، ممکن است مجلس آنها را تغییر دهد، اما ما بر اساس آنچه کمیسیون به صحن علنی ارائه کرده، قضاوت می کنیم.

اظهار نظر شورای نگهبان درباره معاون و مشاوران و برنامه های کاندیداها قابل احصا نیست

طبق این طرح شورای نگهبان باید در مورد کاندیداها و همین طور معاون و مشاوران افراد و برنامه های اداره دولت اظهار نظر کند که این با توجه به زمان بندی که در انتخابات وجود دارد کار سخت و پیچیده ای برای شورای نگهبان است و اساساً ممکن است برای شورای نگهبان قابل احصا نباشد که بخواهد آنها را تعیین و رسیدگی کند. البته هزار نفر کاندیدا نداریم و با این قانون تعداد کاندیداها دارای صلاحیت ۱۰۰ نفر می شوند، اما بررسی تمام جزئیاتی که در قانون مجلس وجود دارد، برای این تعداد هم در زمان محدود امکان پذیر نیست.

شورای نگهبان ابزار و صلاحیت ذاتی برای بررسی برنامه های اقتصادی کاندیداها را ندارد

از سوی دیگر ابزار اظهار نظر درباره برنامه های اقتصادی روسای جمهور برای شورای نگهبان وجود ندارد، چرا که این شورا متشکل از ۶ حقوقدان و ۶ فقیه است و آنها نمی توانند برنامه های اقتصادی را بیان کنند و صلاحیت ذاتی برای این کار در اختیار شورای نگهبان نیست، بنابراین اگر مجلس این موارد را تصویب کند، شورای نگهبان رد خواهد کرد.

اگر این قانون با این چارچوب تصویب شود چه اشکالاتی در مردم سالاری و کاهش مشارکت ایجاد می کند؟

